

Na to vprašanje odgovorim: jez nisim tistih eden, ki pred kakošno reč priporoča, dokler ni sam gotovosti prepričan. Če tedaj rečem: da so pohvaljene Rusovske peči velike velike hvale vredne, in da naj si jih vsak napravi, kdor si hoče veliko derv in potem denarja prihraniti, se ta pohvala opira na lastne skušnje in na skušnje tacih mož, ki popolno zaupanje zaslužijo.

Kdor hoče napravo take peči, taciga ognjiša in taciga kotla viditi, naj pride na moj grad v Fužine (Kaltenbrunn) pod Ljubljano, kjer se mu bo vse rado pokazalo.

Zidár pa, ki zna Rusovske peči popolnoma delati, je Matevž Grošel iz Tujinc (Teinitz) poleg Kamnika, ki se je od nekiga Rusovskega mojstra tega dela naučil, ki je pred 4 leti v Novim mestu in po več krajih na Dolenskim mnogo tacih peči napravil.

Kdor si hoče tako peč, ki ni draga, narediti dati, naj najame imenovaniga Grošelna, ki se v frankiranih pismih po Tujnskimi gosp. fajmoštru Matevžu Primožič-u sprašati da, ki so tako prijazni, da bojo Grošelna tje, kamor bo poklican, poslali.

Rad bi popisal celo notrajno napravo Rusovske peči; vunder se taka reč nikdar tako na tanjko popisati ne da, kakor jo delavec potrebuje. Nar gotovši se bo ta naprava razširila po tem, da umni zidarski mojstri sami tako peč in ognjiše pogledajo od Grošelna tú in tam narejeno.

Gospodarji! katerim vam je na varčnosti derv ležeče, in zlasti taki, ki zidate nove pohištva in delate nove peči in ognjiša, verjemite mojim besedam in poprimite se mojiga sveta brez premišljevanja!
Fid. Terpinc.

O miloserčnosti do človeka.

Besedica v pravim času.

Miloserčnost do žival je lepa lastnost človekova. Žival se sama ne more ne zagovarjati ne braniti, ako je človek neusmiljen. Miloserčnost do žival je od Boga in naše pameti zapovedana; lepo in hvale vredno je tedaj, da miloserčnost do živali učitelji sadijo že v mlade serca, in da vidimo celò društva zoper terpinčenje živali.

Toliko bolj pa je miloserčnost do človeka naša dolžnost, kolikor je človek žlahnejši stvar od živali.

Ljubezen do človeka mora pa biti ljubezen do človeka samiga na sebi: torej nismo dolžni ljubiti le bogatih, imenitnih, srečnih, dobrotljivih, pravičnih, kar bi bilo silno lahko izpolniti, temuč ljubezen mora obseči tudi uboge, revne, zapušene, spačene; naj bo njih vrednost v naših očeh še tako majhina. Toliko bolj smo dolžni ljubiti take revne, kolikor so naše ljubezni bolj potrebni. In prav za prav miloserčnosti do srečnih še izpolnjevati ne moremo, ker je potrebni niso. Do tacih imamo le bolj spoštovanje; do ubogih in revnih smo v stanu ljubezen in miloserčnost skazovati. In kakor se z ubogimi nosimo, tako se bo Sodnik z nami nosil.

Je pa tudi usmiljenje človeku sploh prirojeno; serce, v katerim usmiljenja ni, je spačeno. Zatorej se bo težko v omikanih deželah kako mesto našlo, de bi ne bilo v njem veliko veliko usmiljenih ljudi. Bolnišnice, oskerbnišnice ubogih in druge miloserčne naprave po mestih so tega žive priče. V mnogih hišah po mestih najdemo ptuje otroke, ki so jih usmiljeni zakonski med svoje lastne vver-

stili, in jih objemajo z ravno tisto ljubeznijo, ko svoje lastne. Koliko ubogih šolcev najde po mestih vsak dan pogernjeno mizo za Bogaimé. Marsikteri mlad človek na kmetih nima družiga, ko prebrisan glavo in nedolžno serce in pa hrepenenje po učenostih. Borni stariši ga nimajo s čem podpirati. Gré v mesto, najde nove stariše, ki ga podpirajo, de je iz njega učen gospod, koristin deželan.

Kako je pa skerb za uboge na kmetih obravnana?

Ne smemo kmetam krivice storiti, ne smemo rêči, de bi kmetje usmiljenja do ubogih ne imeli. Imajo ga tudi; storijo po svojim premoženji gotovo toliko dobriga, ko mestni ljudje; tode njih dobre dela, ki jih ubogim skažejo, le malo veržejo, in obdarovanim večkrat več škodjejo ko hasnejo.

Kmet vsakimu ubogimu, naj pride, od koder hoče, svojo milošnjo na roko da, in tako leto in dan veliko razdeli: sad njegove milošnje se pa nikjer ne pokaže. Beračev ni nič manj: koder greš, jih srečuješ vseskoz zmerej vse raztergane in vmazane, in revšina jim iz oči gleda. Veliko naberejo, tode njih mavha nima dna. Ko brez dela okolj šterčijo, se vsi spridijo: lenoba je mati vse hudobije. Ob shodéh na silo vpijejo, in si veliko privpijejo. Pa ne de bi si kdo novo obleko kupil, ali vsaj staro okerpal, in si pertenino opral ali oprati dal, de bi ga ne bilo strah viditi. Ničesar si nobeden ne pripravi. Kam preide vse to, ker jim vunder kmetje povsod jesti dajo? Le eni vedó za to, ko bi povedati hotli — beraški kerčmarji, ki pri tacih gostih dobro shajajo. Kaj se v beraških kerčmah tam pa tam godí, je groza slišati.

(Konec sledí.)

Polovanje

po nekterih jugo-slavenskih krajih.

Spisal M. Verne.

2. pismo.

Dragi prijatelj!

Napredovaje od Razdertiga proti Postojni sim imel veči del lepe Hrenovske fare pred seboj. Z veseljem sim gledal prostorne zelene senožeti; ali milo se mi je storilo, ko sim premislil, de prebivavci te fare premalo žita pridelujejo, desiravno imajo veliko lepiga polja. Pa saj ne more drugač biti, ker premalo gnojé. Velikokrat sim mislil in marsikomu rekel, de bi bolje opravili, ko bi le polovico polja obdelovali, pa to dobro gnojili, ko de brez dostojniga gnoja celo obdelujejo in se zastonj trudijo. Ali tudi to bi ne pomagalo, ker nimajo še za polovico polja zadosti gnoja. — Veliko veliko jih je, ki so, tako rêči, noč in dan s konji in z voli na cesti, in vozarijo iz Tersta v Senožeče in Planino, in iz Planine v Terst. Živina trosi in popušča svoje blato na cesti, in ko je treba orati in njive obdelati, manjka potrebniga gnoja. Od družih napak tačiga vozarskiga življenja nočem nič rêči, — pomagala pa bo, hvala Bogu, v kratkim železnica, ki bo Hrenovčane prisilila, cesto zapustiti in se poljodela skerbneje poprijeti — v svoj lastni dobiček.

Debelo uro od Razdertiga sim zagledal na desni, pol ure od velike ceste, svojo rojstno vas, Orehek, in ko bi trenul, so me razni veseli in britki spomini otročjih in poznejih let obšli. Koliko radosti, koliko veselja sim vžival spomladi in poleti z mnogimi tovarši na paši, in tudi pozimi na — ledu! Zdaj je vse drugači. Marsikteri tistih tovaršev počiva že v Gospodu z mojimi starši in skoraj z vsimi drugimi prebivavci,

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleinceis.*

Tečaj X.

V sredo 28. aprila (sredoživna) 1852.

List 34.

Premila prošnja ptičev.

Spisal J. O.

Kaj smo se sirote zadolžile, da nas mladi in stari, mestni in deželni prebivavci, bodi pozimi, spomladi, poleti ali v jeseni nemilo preganjate, zalazvate, lovite in morite, kot da bi se bili vsi zarotili, nas pokončati, brez pomiselka, da nas nar modrejši Stvarnik brez vsiga namena ni stvaril, in da z našim pokončanjem Njegovi previdnosti nasprot ravnate, ter naravne večne postave ovračujete, kar se nikdar brez škode ne zgodi.

Kdor ne živi brezglavno, mora iz našiga vedenja spoznati, de nismo nepotrebni prebivavci zemlje. Koliko škodljivih gosenc, muh, mušic, mravlja, červov in drugih sadnimu drevju in drugim koristnim rastlinam škodljivih merčesov za svoj in svojih mladičev živež pokončamo!

Kako prijazno pozdravljamo človeka od beliga jutra do tamne noči s svojimi pesmicami, in koliko si prizadevamo žvergoleči pod milim nebam kmetovavce o težkim delu pri dobri volji ohraniti.

Tisto malo pridelka na sadji in zernji, ki ga lastnikom prikratimo, je li pičlo povračilo naših zaslug, zlasti če pomislite, da vam poverh vsiga imenovaniga prida še v jeseni in pozimi marsikak prijetin in tečen grizlej mesa podelimo.

Predrage sostvari ravno tistiga Stvarnika pomislite vse to, in uslišite našo premilo prošnjo:

Dovolite nam vživati od večniga Stvarnika nam namenjeno prostost, če že ne celo leto, saj spomladi in poleti, ko skerbimo za ohranjenje in pomnoženje Vam koristniga rodú, — ko z milim petjem vaše serca razveselujemo, in s pitanjem svojih mladičkov nar več merčesov pokončamo! Vzemite nas v število tistih žival, zoper katerih terpinčenje so se celò društva zedinile, in potegujte se za nas po šolah, da nas mladost v miru pusti, in nas enako hudodelcam ne tlači v keho — tičnico imenovano!

Slišali smo, da so postave oklicane, ktere prepovedujejo nas pevke spomladi in poleti loviti. Vesele te modre postave smo se prederznili mestom približevati; — pa kaj vidimo? Komaj se oglasimo, nam že sovražne mreže po germih nastavljate, in si prizadevate nas naše nardražji dobrote na svetu — prostosti — oropati. Kdo pametnih ne vidi, da z vzeto prostostjo smo le toliko vredni, ko jetniki v ječi!

Vi gospodje vradniki, ki skerbite za spolnenje postav, čujte, lepo vas prosimo, tudi nad tem, da se tudi ta postava povsod spolnuje, ktera nam milost skazuje! Vi gospodje učitelji duhovni in svetni, ki sadite dobre nauke v serca mla-

dosti, pripomagajte, prosimo, da mladost spozná namen modriga Stvarnika nebes in zemlje! In vi očetje in matere, ki imate pamet in dobro serce, svarite svojo družino, da ne streže saj spomladi ne po našim življenju!

Desetina in tlaka ste odpravljene pri Vas; dovolite nam desetincam in tlačanam biti, ker rado voljni Vam tlako delamo v poberanji in pokončanji gosenc, in s tem Vam obilno desetino dajemo na sadji in družih sadežih, — in zraven tega Vam še prepévamo!

Mi smo Vam iz serca radi desetinci in tlačanje — dovolite nam le prostim biti! To saj nam dovolite, lepo prosimo!

O miloserčnosti do človeka.

(Konec.)

Ali bi ne bilo beračenju pomagati? Zakaj ne? Ko bi vsaka soseska gledala, de bi se iz njene soseske nihče po sveti ne potikal, bi bilo te težave kmalo konec. To kar se ptujim, neznanim ubogim razdeli, bi se za domače uboge prihranilo. Kakor po mestih, naj bi se v vsaki županii oskerbnišnica za uboge vpeljala, in komur bi sila bila, temu bi se podelilo. Uboge naj bi soseska silila, de doma ostanejo, bi jim oskerbela toliko dela, kolikor ga še opravljati morejo; kolikor si pa ne morejo več prislužiti, bi se jim pa iz oskerbnišnice podelilo. Nar ubožniši kmet razdeli med uboge vsaki mesec vsaj pol goldinarja vrednosti, ko bi tudi ne hotel. Ko bi vsak polovico toliko v oskerbnišnico položil, bi nobeden ubog cele fare ne vedel za glad in silo. Tako ostane pa veliko prav ubogih in revnih brez vse pomoči. In taki ubogi so večkrat prav pridni, pošteni ljudje. Huda letina, nesreča pri živini, vjima, množica otrok jim spravi revšino v hišo: pa raji terpijo, ubožtvo zakrivajo, kakor de bi bližnjiga nadlegovali. Tudi pridni hlapec, poštena dekla včasih po dolgi boleznih v veliko ubožtvo pride.

Ali bi ne bilo bolje, takim revnim v pomoč priteči, ko pa une nesramne, brezvestne ljudi podpirati, de ložej v lenobi in razvujzdanji živijo?

Kar zadene uboge, ki v soseski svojiga doma več nimajo: je pa dobrotljivi Stvarnik že preskerbel, de je v vsaki fari toliko posebno dobrih ljudi, kolikor je posebno ubogih. Taki bodo ubogiga radi pod streho vzeli, ga še z življenjem preskerbeli, de jim le kako majhino delo opravlja; ali če delati več ne more, de jim le doma varje, kadar vsi na delo grejo. Kmetje so tudi se sploh tako pošteni, de hlapca ali deklo radi pri hiši za v Boga ime obderžijo, kadar si že prislužiti ve

ne more. Kar bi takim še pomanjkalo, bi se jim iz oskerbnišnice podelilo.

Ko bi pač res kmetje skerbili, de bi se jim iz nobene soseske nihče po sveti ne potikal; ko bi se vsaka soseska sramovala, de bi kdo iz nje ljudem po sveti nadlego delal: koliko hudiga bi se privarvalo! koliko bi jih veselo svoj kruh jedlo, svojimu bližnjimu v prid bilo, namesti de jih zdaj toliko vidimo, ki vmazani, razčapani, brez vsega dela in brez Boga okoli divjajo.

Kdor je v stanu, po sveti mavho nositi, bi si še lahko toliko prislužil, de bi se pošteno preživil!

St-n.

Pravila za djansko življenje.

Nekdanji predsednik severno-amerikanskih držav, slavni Th. Jefferson, je svojimu mladimu stričniku, ko je dorasel, naslednje pravila izročil:

1. Nikolj ne odlašaj na jutro, kar zamoreš danes storiti.

2. Nikolj ne trudi drugih s tem, kar bi zamogel sam storiti.

3. Ne zapravi nikolj svojiga dnarja, preden ga imaš.

4. Nikolj ne kupuj nepotrebnih reči zato, ker so dober kup.

5. Prevzetnost nam dražji pride, kot lakota, žeja in mraz.

6. Nikolj se ne kesamo, da smo premalo jedli; velikrat pa obžalujemo, da smo želodcu preveč naložili.

7. Nič ni težavno, kar radi storimo.

8. Ne terpi nič nečistiga ne na svojim truplu, ne na obleki, ne na hiši, ne v govorjenji.

9. Brez zdravja ne moreš ne sebi, ne drugim, ne Bogu služiti. Kader je torej zdravje u nevarnosti, morajo vse druge zadeve molčati in se podvreči.

10. Kader si jezen, šteje 10, preden govoriš; ako si pa močno jezen, šteje 100! J. Š.

Potovanje

po nekterih jugo-slavenskih krajih.

Spisal M. Verne.

3. pismo.

Dragi prijatelj!

Pred Postojno se s Teržaško cesto Reška zedini. — Postojna, zali terg, pri katerim na visokim griču razvaline stariga grada krasovito kviško šterlé, mi je vedno v dragim spominu, ker sim tū prvič v šolo hodil in tudi prvo službo imel. Še dan današnji imam med verlimi Postojnčani marsikteriga znanca in dobriga prijatla, desiravno mi jih je že veliko pomerlo.

Postojnski terg nima sam na sebi sicer nič posebniga; tode naše notranje Krajnsko je naravskih čudežev tako bogato, de ima tudi Postojna svojiga, in ta je krasna, čudovita jama četert ure od terga proti velikimu Otoku. Prav za prav ste dvé jami. Spodnje ni moč ogledati, ker tiha in pohlevna Pivka, ki se dolgo sred lepih senožet vije, va-njo teče in se v strašno tamo zgubi, dokler unikraj gore pri malim gradu v Planini spet na svitlo pride, tode s spremenjenim imenam. Druga že po celi Europi znana in slovita jama je tri ali štiri sežnje više. Marsikteri popotnik in pisatelj jo je že v misel vzel, pa pred hvale vrednim popisam grofa Franc Hohenwarth-a nobeden

ni obširniši popisal. Nekdanji pisatelji Valvasor, Gruber in drugi so jo le nekoliko poznali, ker je je veči del še le v letu 1816, skoraj bi rekel, po primerleji najdene bilo. Takrat je namreč mladi nadvojvoda, pozneje miloserčni cesar Ferdinand jamo obiskal; in ko so napravljali, kar je treba bilo, jo krasno razsvitliti, je tačasni kresijskih peneznik, gospod žlahtni Löwengreif, v stermi steni, 14 sežnjev od tal staroznane jame luknjo najdel. Goreča radovednost ga je va-njo gnala s tremi Postojnčani, ki jih v pohvalo njih serčnosti z imenam povém: bili so namreč Franc Šebenik, Valentin Verne in Luka Čič. Ti serčni možje so kmalo vidili, de se tū jama, tako reči, še le začne. Prej je bila le do obširniga, 60 sežnjev dolziga, kakor nalaš umetno obokaniga prostora, ki ga „Dom“ imenujejo, kakšnih 160 sežnjev dolgosti znana. Tod teče Pivka po predoru, ki ji ga je narava skozi silno skalo napravila. Vèrh tega je bil znan še nek stransk, debelo četert ure dolg predal na severni strani, v katerim se po voski in nevarni stezi poleg brezna do nekoliko obširnišiga prostora pride. Tū se je najdlo mnogo znamenj in napisov, ki so bili že o začetku 13. stoletja v kapnike vrisani ali z ogljem načerkani. Cela dolgost nekdanj znane jame je znesla nekoliko čez 200 sežnjev. Od leta 1816 pa se lahko tri cele ure po mnogoterih razdelih jame hodi, brez de bi se ji do konca prišlo.

V krasnim veličanskim prostoru, ki mu „Dom“ pravijo, je most čez Pivko, in potem se pride po 86 stopnicah poleg sterme stene na neko pot, ki se kmalo v dva rokava razkroji. Desni pelje v krasno Ferdinandovo jamo, ki je polna lepih bleščečih kapnikov tako mnogoverstne podobe, de človek žive domišljave lahko vidi kakor hoče. Levi rokav pa pelje nasevernozahodni strani, 175 sežnjev dalje k drugimu obširnimu prostoru, ki ga „Turnierplatz“ imenujejo. Še dalje proti severju, 521 sežnjev od uhoda je kapela s kapnikam, ki tako lepo zvoní, de bi človek menil, de je nalaš napravljen bronzen zvon. Dalje, 689 sežnjev od uhoda v jamo je spet drugi obširni prostor, ki mu „Reitschule“ pravijo. — Prijatelj, ali se ti milo ne stori, slišati tudi tukaj le ptujih imén? Rajni Vodnik poje:

»Od pèrviga tukaj
Stanuje moj rod,
Če vé kdo za druj'ga,
Naj reče: od kod?«

In vender so nam še clo naše podzemeljske jame in luknje s ptujimi imeni napolnili, in nas še pisano gledajo, ako si prizadevamo, svoj mili materni jezik ogledati in izobraziti, desiravno se smémo ponosno med narzvestejši austrianske deržavljane šteti, cesar niso prazne besede, ampak žive skušnje poterdile, skozi in skozi resnične v tem, kar naš Koseski v slavoznani pesmi poje:

»Hrast se omaje in hrib, — zvestoba Slovincu ne gane!

Postojna ima pa še drug krasen čudež narave v gojzdu, eno uro od terga, namreč jamo sv. Majdalene, ki je gledé kapnikov in stebrov, ki seblešče ko biseri, še lepši kot una, o kateri sim ravno govoril. Pater Gruber jo močno povzdiguje in pravi, de človek lahko celi dan v nji zmudí, brez de bi mu moč bilo, vse na tanjko ogledati. Ta jama ima pa še to posebniga, de se v nji tiste nježne živalice najdejo, ki jim človeške ribice (Proteus anguinus) pravijo, in ki jih je mende Blumenbach prvi svetu naznanil, in kterih narave pri vsim Konfiljakovim (Configliacchi) popisu še zmiram dovolj ne poznamo.

Od Postojne gré Dunajska cesta med golimi, silno kamnitimi griči, ki popotnika žalostne pokvare gojzdov spomnijo. Na desni so kmalo nad Postojno visoke gore — Javornik, in dalje proti Reki snežnik (mons